

YURT DIŞI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

BAHREYN

A. BAHREYN İŞ ORTAMI

1. İŞ Ortamı

a. İŞ Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Bahreyn'de iyi işleyen bir hukuk sistemi ve serbest bir ekonomik ortam mevcuttur. Heritage Foundation tarafından her yıl yayımlanan "Ekonomik Özgürlük Endeksi"nin 2024 raporuna göre Bahreyn, 184 ülke arasında en özgür 54. ekonomi olarak belirtilmiştir (Türkiye 102. sırada). Bahreyn bu performansıyla KİK ülkeleri arasında BAE (22. Sıradadır) ve Katar'dan (28. sıradadır) sonra üçüncü sırada yer almıştır. MENA bölgesinde ticaret, yatırım ve finansal serbestlik kategorilerinde ilk sıradadır. Ticaret, yatırım ve finansal özgürlükler itibarıyla Bahreyn bölgedeki liderliğini korumaktadır. Söz konusu raporun bulguları arasında, Krallığın küresel ticarete açıklık endeksinin rekabetçi ve etkili düzenleyici mekanizmalar yoluyla sağlandığı ve bölgenin finans üssü olma özelliğini de korumakta olduğu yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsanı GeliŐmiŐlik Endeksinde (Human Development Index) Bahreyn, Arap dünyasında en yüksek iyileŐmelerden birini kaydetmiştir. Her yıl hazırlanan ve sağlık, eğitim, gelir ve cinsiyet gelişimini ölçen BM raporunun en güncel 2023-2024 sayısına göre, Bahreyn 193 ülke içinde 34 üncü; Arap ülkeleri içinde ise 2 nci sırada yer almıştır (endekste Türkiye 45. sıradadır). Bahreyn, endekste ortalama gelir, eğitim ve sağlık ölçütlerine göre endeksin 'çok yüksek insani gelişme' kategorisindeki konumdadır.

Yükselen Piyasalar Lojistik Endeksi 2023 (Emerging Markets Logistics Index 2023) raporuna göre Bahreyn, 50 ülke arasında 16 ncı sıradadır. Agility firması tarafından yayımlanan söz konusu araştırma kapsamında ülkelerin lojistik performansları "temel iş göstergeler", "yurtiçi lojistik fırsatlar", "uluslararası lojistik fırsatlar" ve "dijital sisteme hazır olmak" Şeklinde 4 temel unsur üzerinden ölçülmüŐtür. Krallık temel iş göstergeleri itibarıyla da küresel ölçekte 8 inci sıradadır.

Bahreyn Küresel Fırsat Endeksi 2023 (Global Opportunity Index 2023)'de 124 ülke içinde 47. sırada ve Körfez ülkeleri içinde 2. sırada yer almıştır (Türkiye 72. sırada). Milken Institute tarafından hazırlanan index ülkelerin yabancı yatırımcılar açısından cazibesini ekonomik, finansal, kurumsal ve hukuksal faktörleri inceleyerek sıralamaktadır.

Ülkede E-devlet imkânları gelişmiş durumdadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İŐler Departmanı tarafından yayımlanan E-Devlet Anketi 2022'de ulusal kurumların kamu hizmetlerini sunmak için bilgi ve iletişim teknolojilerini (ICT) kullanma kapasiteleri ölçülmektedir. Bahreyn sıralamada küresel olarak 193 ülke arasında 54'üncü ve KİK ve Arap dünyasında BAE, Suudi Arabistan ve Umman'dan sonra 4. sırada yer almaktadır.

Legatum Enstitüsü tarafından yayınlanan Legatum Refah Endeksi (Prosperity Index) 2023'te Bahreyn dünya genelinde 167 ülke arasında 62. ve Körfez ülkeleri arasında BAE, Katar ve Kuveyt'ten sonra 4. sırada yer almıştır (Türkiye 95. sıradadır). Endeks, ülkelerin refah düzeyini birkaç boyutta

ölçmektedir; bunlar toplum, ekonomi ve insanları eğitim ve sağlık açısından güçlendiren alanlar olarak sıralanmaktadır. Bahreyn "Altyapı pazara giriş" alanında en iyi performansı göstermekte olup genel sıralamada 31. sırada yer almaktadır. Krallık ayrıca "Sağlık Sigortası Kapsamı" da dahil olmak üzere 22 alt göstergede küresel olarak 1. Olarak konumlandırılmıştır. Ayrıca, raporda Bahreyn'in "Sosyal Sermaye" alanındaki 25 puanlık iyileşmesi de vurgulanmaktadır.

Refinitiv tarafından en son yayımlanan 2022 İslami Finans Kalkınma Raporuna (The Islamic Finance Development Report 2022) göre Bahreyn 136 ülke arasında 4. Sırada; finansal performans, yönetim, sürdürülebilirlik, bilgi ve farkındalık alt göstergeleri itibarıyla da ilk 5 ülke arasında yer almaktadır. İslami finansa ilişkin kural ve prensiplerin ölçüldüğü "düzenlemeler" alt kategorisinde Krallık listede ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca, İslami finans kursu ve bu alandan mezun edilen sayısı itibarıyla genel sıralamada 3. Körfez'de ise ilk sırada yer almaktadır.

Bahreyn Körfez Bölgesinin en küçük ülkesidir ancak potansiyeli yüksektir; Bölgenin en büyük ekonomisi Suudi Arabistan'a yakınlığı, serbest iş ortamı, düşük faaliyet maliyetleri, göreceli düşük kiralari, Körfez İşbirliği Konseyi Ülkeleriyle olan gümrük birliği çerçevesinde bu ülkelere sıfır gümrük vergisiyle ihracat yapma imkânlarıyla yabancı yatırımları çekmekte başarılı olmaktadır.

2011 yılında yaşanan Arap Baharı gösterileri sırasında Kuveyt, Suudi Arabistan, Katar ve BAE Bahreyn'e altyapı yatırımları için 10 milyar dolar tahsis etmişti. Sonrasında Katar krizinin ortaya çıkmasıyla bu miktar 7,5 milyar dolara düşmüştür. Yardım Körfez Kalkınma Fonu (Gulf Development Fund)'dan gelmektedir. Bahreyn havaalanı genişleme yatırımları bu kaynaktan karşılanmıştır. Tahsisat proje bazında yapıldığı için zamana yayılmaktadır. Devletin ve özel sektörün yatırım planları da buna katılınca Bahreyn'in önünde 32 milyar dolarlık altyapı yatırım planı olduğu görülmektedir.

Ayrıca 2018 Ekim ayında Suudi Arabistan, Kuveyt ve BAE, Bahreyn'e ek bir 10 milyar dolarlık destek paketi üzerinde anlaşmışlardır. Paket, Bahreyn'in 2022 yılına kadar bütçe açıklarını ortadan kaldırmayı hedeflediği Mali Dengelenme Programına destek olmayı amaçlamaktaydı. Paketin ilk kısmı olan 2,3 milyar dolar 2018 yılında aktarılmıştı. Paketin ikinci kısmı olan 2,28 milyar dolar 2019 yılı içinde aktarılmıştır. Paket kapsamında 2020 yılında 1,76 milyar dolar, 2021 yılında 1,85 milyar dolar, 2022 yılında 1,42 milyar dolar ve 2023 yılında 650 milyon dolar aktarılması planlanmıştır.

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

Bahreyn'de bazı iş alanları, olumsuz ekonomik, sosyal ve çevre etkileri gözönüne alınarak yasaklanmıştır. Bunun dışında, yabancı yatırım ve %100 yabancı payı, münhasıran Bahreyn vatandaşları ve şirketleri ile GCC vatandaşları ve şirketlerine izin verilen bazı iş faaliyetleri dışında serbesttir.

Bahreyn'de Yasak Olan İş Kolları

Kumar
Alkollü içki üretimi
Narkotik maddelerin imalatı
Silah imalatı
Sigara imalatı
Radyoaktif maddelerin ve zehirli atıkların ithalatı, depolanması ve boşaltılması
Asbest ve yan ürünlerinin ithalatı, imalatı ve satışı

Yasak kapsamındaki kimyasalların ithalatı ve endüstriyel alanda kullanımı
İnci yetiştiriciliği
Otomatik sigara satış makinalarının ithalatı
Mektup posta işlemleri

Münhasıran Bahreyn Vatandaşlarına İzin Verilen Faaliyet Alanları

Toplu Taşıma
Gazete ve dergilerin dağıtımı ve tanıtım malzemeleri nakliye şirketleri
Mobil Yemek Hizmeti Faaliyetleri
Yayıncılık faaliyetleri
Gayrimenkul Aracılık Faaliyetleri
Avukatlık hizmetleri (Yabancı Mülkiyetli Hukuk Firmalarına yalnızca danışmanlık kapsamında İzin Verilir)
İşçi Bulma Ajansları
İş Bulma Büroları
Hac faaliyetleri

Diğer Kısıtlamalar

En az %51 Bahreyn'li ortak şartına haiz faaliyet kolları

Yapı/İNŞAAT faaliyetleri
Kara yolu ve demir yolu inşaatı
Kamu yararı gözetilen hizmet projelerinin inşaatı
Diğer inşaat mühendisliği projeleri
Yıkım ve saha hazırlığı
Açık deniz sahası iyileştirme faaliyetleri
Elektrik Tesisat/taahhüt
Isı, İklimlendirme ve Soğutma Tesisatı ve Bakımı
Sihhi tesisat ve sihhi tesisat bakım onarım
Diğer inşaat tesisatı
Yapı/Bina tamamlanması, bitirilmesi ve dekoru faaliyetleri
Diğer nitelikli yapım/İNŞAAT faaliyetleri
Yolcu Hava Taşımacılığı - Tarifeli Yolcular havayolu hizmetleri
Deniz Taşımacılığı Acentesi
Nakliye Acentesi
Hava Kargo Acentesi
Muhasebe Faaliyetleri - Rezervasyon / Muhasebe Firmaları
Özel güvenlik faaliyetleri
Diğer iş destek hizmeti faaliyetleri - İstihdam Kayıt Merkezi
Geleneksel fırıncılık
Hediyelik eşya, el işi işleri, dini eşyalar, pullar ve madeni paraların satışı/ticareti; Ticari sanat galerilerinin faaliyetleri - El sanatları faaliyetleri
Başka yerde tanımlanmayan diğer muhtelif eşyanın satışı/ticareti
İnci test laboratuvarı

Ayrıntılı bilgi için: https://www.sijilat.bh/temp/Doc/Sijilat%202.61_en_Finial.pdf

Şirket Kurma

Şirket kurulumu için yatırımcıların, gerekli işletme lisansları ve/veya onayları ile birlikte bir Ticari Sicili (Commercial Registration) (CR) almaları gerekir. İşletmeler, Bahreyn Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na tescil edildikten sonra Ticaret Sicil Belgesi (CRCertificate-without license) olarak yasal olarak kurulmuş kabul edilir.

İktisadi faaliyete başlamak için, yatırımcıların lisans veren kuruluşlardan belirli onaylar ve/veya işletme lisansları almaları gerekmektedir, daha sonra lisans(lar)la birlikte bir Ticari Sicil belgesi alacaklardır. (CRCertificate with license)

Ticaret Sicil Belgesi, yatırımcılara iş kurmak için ticari kuruluşlarını Bahreyn Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na kaydettirdikten sonra verilen yasal bir belgedir. Yatırımcıların aşağıdaki iki yasal türden biriyle faaliyete başlama hakkına sahip olduğu durumlarda:

-Şirket

-Şahıs

Verilen iki tür Ticari Sicil belgesi vardır:

- Lisanssız Ticaret Tescil Belgesi: Faaliyetler için onay/lisans alınmadan önce verilen ilk ticari tescil (CR).

- Lisanslı Ticaret Tescil Belgesi: Faaliyetler için onaylar/lisanslar alındıktan sonra verilir.

Bahreyn Krallığı'nda şirketi/şahıs kuruluşunu yasal olarak tescil ettirmek için önce lisanssız bir Ticari Sicil alınır, bu da yatırımcıların iş kurmasını daha kolay ve hızlı hale getirir. Lisanssız bir CR'ye sahip olmak, yatırımcıların ticari alan kiralamak, banka süreçlerini yürütmek, satıcılarla ilişki kurmak, ticari bir isim temin etmek gibi Ticaret Sicilinin kurulmasıyla ilgili ilk görevleri yerine getirmelerine olanak tanır.

Lisanslı ticaret sicil belgesi, Bahreyn Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından verilen, ticari bir faaliyette bulunabilmek için gerekli tüm şartların ve lisansların alındığını gösteren bir belgedir.

Bahreyn'de aralarından seçim yapabileceğiniz birkaç şirket Ticari Sicil türü vardır. Bahreyn krallığında kurulmuş bir ticari şirket, her biri farklı yasal gerekliliklere haiz aşağıdaki biçimlerden birini alacaktır:

Bahreyn Hissedarlık Şirketi (BSC) (Halka Açık veya Kapalı)

Limited Şirket (WLL)

Bahreyn Ortaklık Şirketi

Basit Komandit Şirketi

Hisse Senedi Şirketi tarafından Komandit

Genel olarak, şirketler, tek bir sahibi olabilen WLL şirketleri hariç, iki veya daha fazla sahipten oluşur. Doğru Ticari Sicil (CR) türünü seçmek önem arz etmekte olup; her yapının kendine özgü yasal yükümlülükleri söz konusudur.

Şirket türleri, yasal ve mali sorumlulukları hakkında detaylı bilgi için:

<https://www.sijilat.bh/guides-laws/BusinessTypes.aspx>

Çoğunlukla tercih edilen şirket türleri sınırlı sorumlu W.L.L; Bahreyn Hissedarlık Şirketi (BSC) ve yabancı şirket şubesi şeklindedir. Hissedarlık şirket türünde sermaye gerekliliği daha yüksektir.

Şirket kurulumu yaklaşık 10 günde tamamlanmaktadır. Ortalama şirket kurma maliyeti yaklaşık 285 dolar olup bu meblağ işletme faaliyet türüne göre alınacak lisans sayısına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Lisanssız Ticari Sicil Düzenlenmesi:

- BHD 50

Lisans alımı

- BHD 20 Lisans başvurusu
- 10 BHD belediye ücreti (Sijili için gerekli değildir).
- Varsa 100 BHD (minimum) Elektrik Güvenlik Depozitosu. ((Sijili) için başvuruda bulunulması veya kira sözleşmesinin elektrik faturası içermesi durumunda bu ücret gerekli değildir)
- 30 BHD Noter tasdik ücreti (Not: Bu ücret Noter Ücretlerine göredir. Özel noter ücretleri değişiklik gösterebilir)
- BHD 8 (minimum) BCCI (Sanayi ve Ticaret Odası) Üyelik Ücreti. (Ücret kayıtlı sermayeye tabidir).

- BHD 100 Belirli devlet düzenleyici kurumları tarafından düzenlenmeyen faaliyetler için, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından BHD 100 faaliyet ücreti uygulanmaktadır. Bu ücret en fazla 3 faaliyeti kapsar ve bunun dışındaki herhangi bir ek aktivite 100 BHD ücrete tabi olacaktır.

Lisans Ücretleri seçilen faaliyete bağlı olarak farklılaşır.

Süre ve lisanslar hakkında daha fazla bilgi edinmek; seçilen ekonomik aktiviteyle bağlantılı başvuru süresi ve lisans ücretleri hakkında detaylı bilgi için:

<https://www.sijilat.bh/guides-laws/BusinessTypes.aspx>

Bir ticari faaliyet, bir kuruluşun/şirketin sağlayacağı mal ve/veya hizmetlerin niteliğini belirler. Her ticari faaliyetin kendi hüküm ve koşulları vardır ve yatırımcılardan faaliyeti gerçekleştirmeden önce diğer ilgili devlet kurumlarının onayı gerekebilir.

İşletmelerin üstleneceği faaliyetlerini belirlemesi gerekmektedir. 350'den fazla ticari faaliyet kolu bulunmakta olup her ticari faaliyete ilişkin, Sijilat (Resmi Ticari Kayıt Portalı) platformu aracılığıyla farklı kuruluşlardan alınması gereken farklı lisans gereksinimleri vardır. Seçilecek iktisadi faaliyetlere göre aranacak lisans ve onaylara aşağıdaki web linki üzerinden ulaşabilmektedir.

<https://www.sijilat.bh/public-activity-search/activity-search-2.aspx>

https://www.sijilat.bh/temp/Doc/Sijilat%202.61_EN_Finial.pdf

Başvuru Süreci

<https://www.sijilat.bh/>

- 1- Online Ticari kayıt portalı sijilat üzerinden yine online başvuru yapılmakta ve bu işlem sonucunda Sanayi Ticaret Bakanlığında e-kayıt sertifikası alınmakta, yabancılar için bu e sertifikası oluşturulmadan evvel İçişleri Bakanlığında bir güvenlik soruşturması sağlanmaktadır.

- 2- Belediye işleri idaresinden site approval alınması
- 3- Faaliyete ilişkin lisans gerekmesi halinde ilgili kuruma lisans başvuru yapılması ve onay alınması
- 4- Noter onaylı kuruluş sözleşmesinin alınması şeklinde.

Gerekli belgeler

1. Başvuru sahibinin adı, uyruğu, iletişim adresi, ulusal kimliği veya pasaport bilgileri
2. Tüzel kişiliğin türü
3. Yetkili imzacılar
4. Ticari İsim (Varsa)
5. İstenilen aktivite türü (Daha sonraki bir aşamada değiştirilebilir)
6. Kuruluş Sermayesi (varsa)
7. Ticari Adres (varsa)

Yasal temsilcinin adı, adresi, uyruğu ve ulusal kimliği veya pasaport numarası

Bahreyn Ticari Şirketler Mevzuatı Bahreyn'de kurulan şirketlerin yapısını ve kurallarını düzenlemekte olup, ilgi mevzuatın ve değişikliklerin metinlerine aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:

<https://www.sijilat.bh/Guides-laws.aspx?id=laws>

<https://www.sijilat.bh/guides-laws/BusinessTypes.aspx>

<https://www.sijilat.bh/guides-laws/CommercialAgency.aspx>

Şirket kuruluşları ile ilgili detaylı bilgilere aşağıdaki sayfadan ulaşılabilir:

<https://www.sijilat.bh/public-services/advisor/landing-page.aspx>

<https://www.sijilat.bh/setupyourbusiness.aspx#>

<https://www.sijilat.bh/index.aspx>

<https://www.sijilat.bh/public-activity-search/activity-search-2.aspx>

<https://www.sijilat.bh/DocumentTemplates.aspx>

https://www.sijilat.bh/temp/Doc/Sijilat%202.61_en_Finial.pdf

<https://www.sijilat.bh/faq.aspx?id=start>

<https://bahrainedb.com/setup-your-business/>

Daha detaylı bilgilere, başvuru usullerine, başvuru için gerekli bilgi ve belgelere aşağıdaki sayfada yer alan rehberlerden ulaşılabilir:

<https://www.sijilat.bh/my-account/landing-page.aspx?sid=5>

<https://www.sijilat.bh/my-account/landing-page.aspx?sid=5#videogallery-2>

<https://www.sijilat.bh/faq.aspx?id=start>

İletişim Adresi:

ir@moic.gov.bh

<https://www.moic.gov.bh/en/node/2724>

Telephone: [\(+973\) 80008001](tel:+97380008001) / [\(+973\) 17562222](tel:+97317562222)

International Phone: (+973) 77777333

- Şube Açmak

Bahreyn dışında yerleşik ana şirketin Bahreyn'de operasyon ofisi, temsilcilik ofisi veya bölge ofisi olarak şubesi tescil edilebilir.

Ana şirket, Bahreyn'de kurulu şubenin tüm sorumluluğunu üstlenmekle yükümlü olup;

- Ticari faaliyetlere yalnızca Operasyonel Ofis üzerinden izin verilir.
- Temsilcilik ve bölge ofisleri yalnızca pazarlama ve tanıtım faaliyetleri yürütebilir.
- Bankacılık, sigorta ve yatırım düzenlemeleri yalnızca operasyonel ofisler tarafından yürütülebilir.
- Yerel ofis varlığı ve şube müdürü gereklidir.
- Asgari sermaye gerekmez.

- Şirket Feshi

Şirket feshi 2001 tarihli Ticari Şirketler Kanunu Bölüm 11 (Şirketin Sonlandırılması) madde 320 ila 324 arasında düzenlenmiştir.

Madde: 320 Şirket fesih sebepleri:

a— Şirket memorandumu veya esas sözleşmesinde yenilenmesi öngörülmedikçe, belirtilen süresinin sona ermesi.

b— Şirketin kuruluş amaçlarına ulaşmak.

c— Varlığının tamamının veya büyük bir kısmının, devamı için yararsız hale geldiği ölçüde yok edilmesi.

d— Şirketin muhtırası veya esas sözleşmesinde belirli bir çoğunluk öngörülmedikçe, tüm ortakların oybirliğiyle süresi dolmadan feshetme kararı.

e— Başka bir şirketle birleşim.

Şirketin kuruluş işlemlerinin tamamlandığı tarihten itibaren bir yıl süreyle faaliyetlerine devam etmemesi veya kabul edilebilir bir gerekçe göstermeksizin faaliyetlerini bir yılı aşan bir süre için durdurması halinde, şirketin tescili Ticaret ve Sanayi Bakanlığınca açıklanmış bir kararname ile iptal edilir.

Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Bakanı tarafından kararlaştırılan usullere uygun olarak tescili iptal edilecek şirkete bildirimde bulunur.

İlgili taraflardan herhangi biri, kararnamenin Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten veya ilgilinin bu eylemin tebliğ tarihinden itibaren otuz gün geçmemek üzere Ticaret ve Sanayi Bakanlığına kararnameye itiraz etme hakkına sahiptir.

Bu itiraz, sunulduğu tarihten itibaren otuz gün içinde karara bağlanır ve bu sürenin karar verilmeden geçmesi, reddi sayılır.

Kaydın silinmesi, yönetim kurulu üyelerinin, müdürlerin, ortakların ve pay sahiplerinin sorumluluğunu sona erdirmez. Bu sorumluluk, şirket devam ediyormuş gibi kalacaktır.

Temyiz eden taraf, temyiz isteminin reddine, ret cevabını öğrendiği veya reddedilmiş sayıldığı tarihten itibaren kırk beş gün içinde Yüksek Hukuk Mahkemesi nezdinde itiraz edebilir.

Madde 321:

- a- Halka açık anonim şirketler hariç olmak üzere, mahkeme, ortağın talebi üzerine, feshi haklı kılan ciddi nedenler bulursa, herhangi bir şirketin feshine karar verebilir ve ortakları bu hakkı kullanmaktan alıkoyan her türlü hüküm hükümsüz sayılır. Bu sebeplerin herhangi bir ortağın fiilleriyle ilgili olması halinde, şirket esas sözleşmesinde başka bir değerlendirme yöntemi öngörülmedikçe, mahkeme onun üyeliğinin sona erdirilmesine ve payının en son envantere göre değerlendirilmesine karar verebilir. Bu durumda şirket diğer ortaklar arasında devam eder.
- b- Mahkeme ayrıca, bir ortağın yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, bir ortağın talebi üzerine şirketin feshedilmesine karar verebilir.

Madde 322:

a— Kollektif ortaklık şirketleri, komandit şirketler ve iştirak ortaklıkları aşağıdaki sebeplerden herhangi biri ile feshedilir:

1— Bir ortağın süresi belirsiz ise şirketten çekilmesi. Bununla birlikte, ortak iyi niyetle çekilir ve diğer ortaklara uygun bir süre içinde geri çekildiğini bildirir, aksi takdirde ortağın şirkette devam etmesini ve gerekirse tazminat ödemesini zorunlu kılan bir mahkeme kararı alınabilir. Şirketin süresi belirli ise, ortak mahkeme kararı olmadan şirketten çekilemez.

2— Bir ortağın ölümü veya bir mahkemenin aleyhine bir kısıtlama kararı vermesi veya iflas veya ödeme aczi olduğuna karar verilmesi.

b— Şirketin ana sözleşmesi, ölen bir ortağın mirasçılarının tümü veya bir kısmı reşit olmasa bile devam etmesini sağlayabilir. Ölen ortak müşterek ortak ise ve mirasçı reşit değilse, reşit olmayan kişi miras bırakanın hissesi ölçüsünde ortak sayılır. Bu durumda, şirketin devamı, küçüğün parasının şirkette tutulması için mahkeme kararı gerektirmez.

c— Şirketin ana sözleşmesi, bir ortağın çekilmesi veya ölümü veya aleyhine bir haciz kararı verilmesi veya iflas veya iflas kararının verilmesi durumunda kalan ortaklarla devam etmesini sağlayabilir. Şirketin ana sözleşmesinde böyle bir hüküm yoksa, ortaklar, çekilme, ölüm veya iflas veya iflas kararının verildiği tarihten itibaren altmış gün içinde oybirliğiyle şirketi aralarında sürdürmeyi kabul edebilirler. Bu tür bir anlaşma, Ticaret Siciline kaydedildiği tarihten önce üçüncü kişiler için bağlayıcı olmayacaktır.

d— Şirketin kalan ortaklar arasında devam etmesi durumunda, şirketin ana sözleşmesinde başka bir değerlendirme yöntemi öngörülmedikçe, çekilen ortağın payı akredite bir denetçi tarafından değerlendirilir. Bu ortak veya mirasçıları, şirketten ayrılmadan önce yapılan işlemlerden kaynaklananlar hariç olmak üzere, sonraki haklarda pay sahibi olamazlar.

Madde 323:

Hisselere göre komandit ortaklık, ortak bir ortaktan çekilirse veya vefat ederse veya aleyhine bir haciz kararı verilirse veya iflas veya iflas ettiğine karar verilirse, şirketin ana sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe feshedilir.

Şirket esas sözleşmesinde bu yönde bir hüküm yoksa, olağanüstü genel kurul şirketin devamına karar verebilir ve şirket esas sözleşmesinde yapılacak değişikliklere ilişkin usuller uygulanır.

Hisseleri olan bir limited ortaklıktaki tüm ortak ortakların çekilmesi veya ölmesi veya hepsine karşı haciz kararı verilmesi veya iflas veya iflas kararına varılması durumunda, ana sözleşmesinde başka bir şirket biçimine dönüştürülmesi öngörülmedikçe şirket feshedilir.

Madde 324:

Bir limited şirket, bir ortağın veya daha fazlasının çekilmesi veya ölmesi veya aleyhine bir haciz kararı verilmesi veya iflas veya iflas ettiğine karar verilmesi durumunda, ana sözleşmede aksi belirtilmedikçe feshedilmez.

<https://cbben.thomsonreuters.com/rulebook/1-company-dissolution>

c. Vergi Uygulamaları

Bahreyn'de %46 oranındaki kurumlar vergisi sadece hidrokarbon sektörüne ilişkin faaliyetlerde söz konusu olup bunun dışında kurumlar vergisi bulunmamaktadır. Ayrıca gelir vergisi de bulunmamakta; sermaye transferi, kar ve ücretlerden de herhangi bir vergi tahsil edilmemektedir. Yurt içinde serbestçe döviz bozdurulabildiği gibi yurt dışına döviz transferinde de herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Yanı sıra, transfer fiyatlandırması uygulanmamakta ancak Şubat 2021'de CbCR (ülke bazlı raporlama) gerekliliklerine ilişkin yayımlanan 28 sayılı karar ile çok uluslu şirketlerin uygulamaları düzenlenmiştir. CbCR düzenlemeleri konsolide grup geliri 750 milyon Euro'yu aşan çok uluslu şirketler için geçerlidir.

Körfez bölgesinde kurumlar vergisi tatbik edilmeyen tek ülke Bahreyn olup yakın zamanda hayata geçirilmesi beklenmektedir. Yeni düzenleme ile matrah aşındırma ve kar aktarımı (BEPS Pillar II) eşliğinin (yaklaşık 342 milyon BD) altında kalan şirketler için %5 ile %10 arasında; be eşğin üzerinde kalan işletmeler, çokuluslu konsolide grupların Bahreynbağlı ortaklık/şubeleri de dahil olmak üzere %15'lik Küresel Asgari Vergi (GMT) oranıyla orantılı bir düzenleme beklenmektedir.

Bütçe sorunları sebebiyle 2019 yılı başında katma değer vergisi getirilmiş olup oranı %5 olarak belirlenmişti. 2020 ve 2021 yıllarında korona salgınının etkilerini hafifletmeye yönelik bütçe harcamalarının çok artması sonucu KDV'nin de artırılması gündeme gelmiştir. 1 Ocak 2022'den geçerli olmak üzere KDV oranı %10'a çıkarılmıştır. KDV, telekomünikasyon, giyim, otel ve restoranlar, perakende satış ve araçlarda uygulanmaktadır. Temel gıdalar (94 kalem), bazı inşaat hizmetleri, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, yerel taşımacılık hizmetleri ile petrol ve doğal gaz sektörlerinde KDV yüzde sıfırdır. Ülkede ayrıca, konut veya iş yeri olarak kullanılan gayri menkullerin satışı ve kiralanmasıyla krediler gibi bazı finansal hizmetler de KDV'den muaf tutulmuştur. Ayrıca, kiralar üzerinden %10 belediye vergisi alınmakta; otel ücretleri üzerinden de %5 vergi alınmaktadır. 2017

yılından itibaren tütün ve enerji içeceklerinde %100, alkolsüz içecekler için %50 tüketim vergisi tahsil edilmektedir.

Bir diğer gelişme de, 2016 yılı Ocak ayında benzin üzerindeki devlet sübvansiyonları azaltılmış ve yabancılar için elektrik ve su fiyatları artırılmıştır. Elektrik ve su tarifelerine aşağıdaki sayfadan ulaşılabilir :

<https://www.ewa.bh/en/Customer/BillsTariffs/electricity-water-tariffs>

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Bahreyn’de tüm yabancı ve yerli personelin Sosyal Güvenlik Kurumuna (Social Insurance Organization-SIO) kaydolması gerekmektedir. İşverenler tarafından Sosyal Sigortalar Kurumuna yabancı çalışanlar için %3’lük, Bahreyn vatandaşı çalışanlar için ise %15’lik katkı payı yatırılması gerekmektedir; söz konusu %15’lik oran 1/1/2023’ten itibaren her yıl %1 oranında artırılarak 1/1/2028’e değin %20’lik katkı payı hedeflenmektedir. Çalışan katkı payı yabancılar için %1; Bahreyn vatadaşı çalışanlar için ise %7 seviyesinde olup 1/1/2023 yılından itibaren %8 seviyesine yükseltilecektir.

Yeni iş yasasıyla işverenlerin çalışanların pasaportlarını ellerinde bulundurma hakkı kaldırılmıştır. 2008 yılında LMRA (Labor Market Regulatory Authority) Yönetim Kurulu sponsorluk sistemini gevşetmiş ve çalışanların iş değiştirme serbestliğini büyük ölçüde sağlamıştır (üç ay önceden bildirme kaydıyla). Sadece, çalışanlar iş değiştirmeden önce işvereninden bir tür izin mektubu “No Objection Letter” almak zorundadır. Çalışanlar işverenleriyle sözleşmelerini feshedip ülkeyi terk edebilirler; ancak ülkeye yeniden girmek isterlerse yeni bir işverenden izin almak zorundadırlar. 2019 yılında ayrıca çeşitli şartlar altında yabancı çalışanlara kendine sponsor olma imkânı getirilmiştir.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Bahreyn’e önümüzdeki senelerde toplam 32 milyar doları bulan yatırım yapılması öngörülmektedir. İlk aşamadaki büyük projelerin toplam tutarı 8 milyar doları bulmaktadır. Bunların içinde Banagas’in genişleme projesi, Bahreyn LNG terminali projesi, Bapco petrol rafinerisinin genişletilmesi projesi, Bahreyn Uluslararası Havaalanı petrol depoları yer almaktadır. Petrol boru hattı ve Banagas genişleme projesi yakın zamanda tamamlanmış olup, LNG terminali ve petrol depolarının da tamamlanması beklenmektedir. Bahreyn, önümüzdeki iki yıl içinde 64 yeni büyük projeye 1,3 milyar Bahreyn Dinarı (BD)’ndan (yaklaşık 3,5 milyar dolar) fazla harcama planlarını açıklamıştır. Bahreyn İhale Kurulu verileri ülkede inşaat ve altyapı harcamalarının, korona salgınının yol açtığı zorluklara rağmen hızlı bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. Bahreyn İhale Kurulu verilerine göre, 2021 yılında toplam değeri 6,1 milyar dolar (2,2 milyar BD) olan 2054 adet devlet ihalesi verilmiştir. 2022’de %39 azalışla 3,7 milyar dolar tutarında 1618 ihale verilmiştir. En büyük payı petrol ve doğal gaz sektörü projeleri, havacılık sektörü, inşaat sektörü ve mühendislik danışmanlık sektörü izlemiştir.

Bahreyn’in ekonomiyi güçlendirmek, istihdamı artırmak ve mali istikrarı güvence altına almak amacıyla yönelik iddialı planı 1 Kasım 2021’de ana hatlarıyla açıklanmıştır. Planın ana hedefleri arasında

stratejik projelere 30 milyar dolardan fazla yatırım, 2024 yılına kadar yılda 20.000 yeni Bahreyn’li istihdamı, yılda 10.000 Bahreyn’liyi eğitmek için yıllık programlar ve 2023 yılına kadar 2,5 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırım (DYY) çekmek yer almaktadır. Teklifin "ekonomik toparlanmayı hızlandırmayı" hedeflediği; ekonominin "uzun vadeli rekabet gücünü artırmayı ve Covid-19 sonrası toparlanmayı desteklemeyi" amaçlayan Bahreyn'in en büyük ekonomik reform programlarından biri olduğu belirtilmiştir. Planın üzerine inşa edildiği beş ayak, i) yeni bir işgücü piyasası reform planı, ii) yabancı yatırımları desteklemeyi amaçlayan bir düzenleyici reform paketi, iii) stratejik bir proje planı ve Bahreyn genelinde yeni endüstriyel yatırım alanları oluşturma, iv) petrol ve gaz, turizm, lojistik, finans, hizmetler, telekomünikasyon, BT ve dijital ekonomi ve üretim için stratejiler içeren bir öncelikli sektörler planı, v) Bahreyn'in bütçesini 2024 yılına kadar dengelemek, olarak açıklanmıştır.

Bahreyn'in planlanan yatırımlarına ilişkin sayfasına da bakılması tavsiye olunur:

<https://invest.bh/>

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yayınlanan 2023 Dünya Yatırım Raporu'na göre 2022 yılında Bahreyn'in kümülatif doğrudan yatırım hacmi %6 artarak 35,4 milyar dolara ulaşmış olup GSYİH'sının % 86'sına tekabül etmektedir. %86'lık oran GCC ülkeleri arasında en yüksek oran olmakla birlikte % 47'lik küresel ortalamanın da hayli üstündedir. KİK ülkeleri içinde doğrudan yatırımların milli hasılaya oranı 2023 tahminleri %10-%39 aralığında seyrederken Bahreyn için söz konusu oran %80 gibi oldukça yüksek bir seviyededir.

Kümülatif doğrudan yatırım stok girişleri 2023 yılında önceki yıla kıyasla %18,9 artarak 16,2 milyar BD (yaklaşık 43 milyar \$ seviyesine ulaşmıştır. 2023 yılı doğrudan yatırım hacmi yaklaşık 7 milyar \$ olarak kaydedilmiştir. Kümülatif yatırım kompozisyonuna bakıldığında finans ve sigorta hizmetleri %66'lık payla ilk sırada yer alırken takiben imalat sektörünün (%13,6) ağırlığı göze çarpmaktadır. Öte yandan, finans ve sigorta hizmetlerinde yıllık bazda %33,4'lük bir yatırım artışı kaydedilirken; imalat sektöründe %2,8'lik bir düşüş kaydedilmiştir.

Bahreyn'e en fazla doğrudan yatırım yapan ilk üç ülke sırasıyla; Kuveyt (%37) (5,9 milyar BD); Suudi Arabistan (%23) (3,7 milyar BD) Birleşik Arap Emirlikleri (%11) (1,7 milyar BD)'dir.

Bahreyn, alüminyumda dünyanın en büyük tesislerinden birine (ALBA) sahiptir. Alüminyum Bahreyn-Alba genişleme yatırımının (6. Hat) 2019 yılı sonunda bitmesiyle dünyanın en büyük alüminyum ergitme tesisi (Çin dışında) haline gelmiştir. Türkiye alüminyum sektörü ve oto yedek parça sektörü ile Bahreyn arasındaki iş birliği ve ortak üretim imkânları geliştirilebilir.

Ticaret Müşavirliğimizce Alba'ya yapılan ziyarette Türkiye alüminyum sektörü hakkında bilgi verilmiş; Türkiye'de özellikle ikincil alüminyum için yatırım imkânı olabileceği anlatılmıştır. Seydişehir Alüminyum'un Türkiye'nin tek birincil alüminyum tesisi olduğundan, ikincil alüminyum ve yan ürünler için çok sayıda firma olduğundan; proje bazlı teşvik sisteminden bahsedilmiştir. Türkiye'de yatırım imkanları açıklanmıştır. Türkiye-Bahreyn arasında yapılması planlanan ticaret heyetlerinden bahisle, Türkiye alüminyum sektöründeki büyük firmaların davet edilip görüşülmesi teklif edilmiştir. Alba tarafı, olumlu karşılamakla beraber "downstream" yatırımlarla çok ilgilenmediklerini, "upstream" yatırıma ihtiyaç duyduklarını, 6. Hattın bitmesiyle hammadde ihtiyaçlarının artacağını, Seydişehir Alüminyum genişleme yatırımı yapacaksa ortak yatırım yapmak isteyebileceklerini belirtmişlerdir. Alüminyum uç ürünleri üreten Türk firmalarının Bahreyn'de yatırım yapmalarının maliyetlerini aşağı çekmelerine yardımcı olabileceğini ifade etmişlerdir.

Bahreyn Ekonomik Kalkınma Kurulu (EDB) temsilcisiyle yapılan görüşmede de, ALBA üretim tesislerine 1,5-3 km mesafede, 472.000 metrekarelik bir alanda alüminyum uç mamulleri üretim faaliyetlerinin yürütülmesi ve genişletilmesi anlamında gerekli altyapının oluşturulmasının hedeflendiği; alüminyum sektörünün büyümesi yönünde desteklenen projenin, ALBA tarafından hammadde tedarikinde rekabetçi fiyat avantajı sağlanması, operasyonel ve teknik danışmanlık sağlanması gibi konularda da yatırımcılar açısından avantajları olduğu Bahreyn tarafınca ifade edilmiştir. Hali hazırda “Aleastur” (İspanyol) ve “Kymera International” Bahreyn’de alüminyum mamulleri üretim faaliyetini sürdürmekte olup ülkemizden de bu sektörde yatırım konusunda ilgilenecek firmalarla görüşmekten memnuniyet duyacakları ifade edilmiştir. Firmalarımız konuyla ilgili olarak Müşavirliğimize ulaşabilirler.

With the Support of ALBA, Bahrain is Developing an Aluminium Downstream Cluster

Close to one of the largest smelters globally

1.5 – 3km

470,000 m² dedicated plot (\$2.65/sqm per annum)

Downstream Aluminium Park

Close Proximity to KBS Port

Approximately 45mins (30km) to seaport (operated by AMPT)

Competitive Pricing

ALBA is ready to offer competitive pricing for its premium products due to its shared objective of growing the Aluminium Downstream market in Bahrain

Knowledge Transfer

Free operational technical advisory from ALBA through skilled ALBA personnel

Proximity to A Diverse Aluminium Downstream Ecosystem

- Cable Manufacturing
- Alloy Ingot
- Rolling Mill
- Production
- Extrusion Plant
- Atomizer Unit

1981 yılında kurulan alüminyum mamulleri üreticisi GARMCO-Gulf Aluminium Rolling Mill Company, yıllık 165.000 tonun üzerinde üretim kapasitesi ile bölgedeki en büyük yüksek kaliteli yassı haddelenmiş alüminyum ürünleri üreticilerinden biri olarak yer almaktadır. GARMCO Bahreyn'deki genel merkezinin dışında, Avustralya, Avrupa, Singapur Tayland, ABD, Vietnam ve Türkiye'de bulunan ofis ağıyla operasyonlarını sürdürmekte olup yıllık cirosu 450 milyon ABD Doları'nı aşmaktadır. Diğer ikincil alüminyum üreticileri BAMCO ve Bahrain Aluminium Extrusion Co. olup yıllık toplam üretimleri sırasıyla 30.000 ve 12.000 ton seviyesindedir.

Alba'nın ürettiği alüminyum ürünlerini GARMCO işlemektedir. Şirket, alüminyum şerit “coil” ve levha “sheet” üretmektedir. Türkiye’de de bu alanda üreticiler bulunmaktadır ancak GARMCO katma değeri biraz daha yüksek olan ürünleri üretmektedir. Bu açıdan bir iş birliği halinde iç piyasaya rakip de olmamaktadır. Yapılan görüşmede şirket yöneticileri Türkiye’de kendi ürettikleri bu ürünlerde iç piyasaya İtalya ve Yunanistanın hâkim olduğunu; aslında Türkiye’de bu ürünleri kullanan oto yan sanayi vs. firmalarının Bahreyn’i tercih ettiğini, ama AB ülkeleri Türkiye’ye gümrüksüz satabilirken kendileri %7,5 gümrük ödediklerinden, kar marjları da dar olduğundan rekabet edemediklerini anlatmışlardır. Firmanın diğer ülkelerdeki servis merkezlerine ürünler Bahreyn’den ihraç edilip, nihai birkaç işlem

gördükten sonra satılmaktadır. Türkiye'ye de tesis kurup AB'ye de satmalar tavsiye edilmiş; %7,5 gümrük sorunun burada da önlerine çıkacağını belirtmişlerdir. Sonraki görüşmelerde de şirket yetkilileri İstanbul'da bir irtibat ofisi açma kararı aldıklarını belirtmiş; 2020 yılında ise Avrupa ofislerini İstanbul'da açmışlardır. Ofisin Türk yöneticisi Sn. İsmail Akalan Türkiye'nin GARMCO'dan önemli miktarlara ulaşan sanayi hammaddeleri aldığını ifade etmiştir. Sn. İsmail Alkan bu ürünlerin Türkiye'de üretilmediğini, piyasada rekabet oluşturmadıklarını, sanayinin hammadde ihtiyacını karşıladıklarını ve Türkiye'nin büyük alüminyum ürünleri üreten firmaları ile çok güzel iş birlikleri kurduklarını anlatmıştır.

Ülkenin yine en önemli tesislerinden Gulf Petrochemical Industries Company (GPIC) Kuveyt-Suudi-Bahreyn ortaklığı ile temelde 3 ürün üretmektedir: amonyum, üre ve metanol. 2022 yılında şirket tarihinin şimdiye kadarki en yüksek seviyesi olan 303 milyon dolarlık net karını açıklamış; iç tüketime sevk edilen 871 ton paketlenmiş üreye ek olarak; 43.814 ton amonyak, 425.600 ton metanol ve 657.333 ton üre gübresinden oluşan toplam 1,1 milyon ton amonyak, üre ve metanol ihraç etmiştir. Bahreyn ile iş birliği ve ortak üretim imkânlarının geliştirilebileceği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, Bahreyn çok yüksek olmasa da petrol rezervlerine sahip bir ülkedir ve petrol rafinasyonu ve petro-kimya alanlarında tecrübe sahibidir. Özellikle Türkiye'nin en çok ithal ettiği ürünlerde ülkemiz ile Bahreyn arasında ortak petro-kimya yatırımları düşünülebilir. (Kimya, plastik, fiberglas, ambalaj/paketleme gibi)

Bahreyn, 2006 yılında ABD ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan ilk Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi ve üçüncü Arap ülkesidir. Özellikle ülkenin ithalatında ve ihracatında ABD'nin önemi büyüktür. 2022 yılında Bahreyn'in ABD'den ithalatı toplam ithalatının %6'sını (1 milyar dolar); anılan ülkeye ihracatı ise toplam ihracatının %13'ünü (1,9 milyar dolar) teşkil etmektedir. Öte yandan, Şubat 2022'de Salman Sanayi bölgesinde yer alacak olan ABD Ticaret Bölgesi'nin (USTZ) inşaatına başlanmış olup ticaret, üretim, lojistik ve dağıtımda bölgesel bir merkez geliştirmek üzere 2025 yılına kadar faaliyete geçmesi beklenmektedir. İmalat sanayiine yönelik yatırımlar ABD'ye gümrüksüz mal ihracatı anlamında önemli bir maliyet avantajı ve ticaret ağı oluşturacaktır. Firmalarımızın imalat sanayiine ilişkin yatırımları değerlendirmelerinde fayda görülmektedir. Hali hazırda, Bahreyn'de gıda (Mondelez International, Arla) ve sanayii (Mueller Industres, Siemens, Reckitt Benckiser, Armacell, Ariston, Yokogawa, Pavilion Renewables) yatırımları bulunan pek çok uluslararası şirket bulunmaktadır.

2023 yılı itibarıyla imalat sektörünün gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı %14 seviyesine ulaşmış olup önceki yıla kıyasla %0,4'lük bir daralma kaydetmiştir. Çokuluslu ve ihracat odaklı yerli şirketlerin yatırım ve üretim faaliyetlerini sürdürdüğü Bahreyn Uluslararası Yatırım Parkı (BIIP) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı uhdesinde faaliyet gösteren bir sanayii bölgesi olup 114 firmaya ev sahipliği yapmaktadır. Gıda/içecek, FMCG, plastik/cam elyaf, eczacılık ürünleri, kimyasal, petrol ve doğalgaz (downstream) da dahil olmak üzere mühendislik sektörlerinde BIIP bünyesinde yatırım ve üretimlerini sürdüren şirketler, avantajlı fiyatlardan arazi kiralama, vergisel imtiyazlar, %100 sahiplik, GCC, GAFTA, ABD ve Singapur gümrüksüz pazar erişimi, Khalifa Bin Salman limanı, Bahreyn Lojistik Üssü (Bahrain Logistics Zone BLZ), havaalanı ve King Fahd otobanı üzerinden Suudi Arabistan'a yakınlık, gümrüksüz hammadde ve yedek parça ithali, ülkedeki KOSGEB Benzeri kuruluş Tamkeen tarafından sunulan destekler ve ilk 5 yıl Bahreynli çalıştırma zorunluluğu olmaması gibi çeşitli avantajlara sahiptir.

BIIP haricinde 7 adet endüstriyel bölge (Hidd, Mina Salman, Sitra, Al-Lhassay, Al-Mazraa, Hafeera) bulunmaktadır.

Ülkedeki özel sektöre ait tek endüstriyel yatırım bölgesi Bahrain Investment Wharf (BIW) olup değeri 1,3 milyar dolardır. BIW, yatırımcılara son teknoloji altyapı ve birinci sınıf hizmetlerle desteklenen endüstriyel, lojistik, ticari ve konut arsası imkanları sunmaktadır. Bahreyn'in hafif ve orta ölçekli imalat sanayisinin genişlemesinin teşvikinde önemli rol oynamaktadır.

Bahreyn'de inşaat sektörü de canlı durumdadır. İnşaat sektörü, verilen yapı ruhsatlarındaki %13,5'lik ve inşaat alanlarındaki %26,8'lik düşüşe rağmen 2022 yılı itibarıyla reel olarak %1,4'lük büyüme kaydetmiş ve GDP içindeki payı %7 seviyesindedir.

Ülke gündemindeki en önemli projelerden biri olan Kral Hamad Köprüsünün (Bahreyn ile Suudi Arabistan'ı bağlayan 25 km'lik Kral Fahd Köprüsüne paralel olarak yapılacak tahmini maliyeti 4 milyar dolar civarı olacak proje) ihalesine 2020 yılında çıkılması planlanmaktaydı ancak korona salgını sebebiyle ihaleye çıkılamamıştır. Çok yüksek maliyetli bir proje olması sebebiyle 2022 yılında da ihalesi yapılamamıştır. Ancak projenin danışmanlık ihalesine yakın zamanda çıkılması hedeflenmektedir.

"Devlet Arazi Geliştirme Programı" kapsamında projesi İskan Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan devlet arazilerini geliştirmek için arazi haklarına teklif verilmesine izin veren "Sharaka" programı başlatılmıştır. Söz konusu proje önümüzdeki yıllarda 16.000'den fazla konut birimini kapsayacak şekilde genişletilecek olup hem yatırım hem de firmalarımızca üstlenilebilecek taahhütler kapsamında hizmet ihracatımız açısından da önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Turizm yatırımı kapsamında değeri 330 milyon dolar ve yatırım getirisi %10 olarak açıklanan ülkenin güneybatısında kurulacak Bilal Al Jazayer "turist şehri" projesi yatırımcı firmalarımızca incelenebilir. Söz konusu proje Bahreyn Varlık fonu Mumtalakat Holding gayri menkul yatırım firması Edamah tarafından yürütülmekte olup halk plajlarını ve 1,2 km'den fazla uzanan bir yürüyüş yolunu içeren eğlence, konut ve turizm tesislerinin geliştirilmesi planlanmaktadır.

Yine turizm alanında, Edamah Gayri Menkul Yatırım Şirketi, Kuveyt Finans Ofisi ortaklığı "Güney Şehri" projesi ile ülkenin güney doğusunda her şey dahil konseptli 5 yıldızlı bir otel, tema parkı ve alışveriş merkezi kurulması planlanmaktadır. Hayata geçirilmesi planlanan bir diğer proje, uluslararası standartlarda futbol sahaları ve atletizm pistlerini içerir entegre bir spor stadyumu inşasıdır.

2023 yılı turizm verilerine göre Bahreyn'e gelen turist sayısı %25 oranında artmış olup otel ve restoran sektörlerinde gerçekleşen büyüme performansı (%8) turizm gelirlerine de yansımış ve geçen yıla kıyasla %32 artarak 1,9 milyar Bahreyn Dinarı (yaklaşık 4 milyar ABD Doları) seviyesine ulaşmıştır.

Ülkede ayrıca, bilgi teknolojileri, sağlık, tıbbi cihazlar, mühendislik, limanlar, profesyonel hizmetler ve yenilenebilir enerji alanlarında da gelişmeler sağlanmakta olup bu alanlarda yatırım yapacak firmalarımızın aşağıdaki linki incelemeleri tavsiye olunur.

<https://www.bahrainedb.com/business-opportunities>

Bahreyn hükümeti özel sektör yatırımcılarını, devlete ait 230.000 metrekareden fazla araziyi geliştirmek ve hizmet sunmak için teklif vermeye davet etmektedir. Hükümet Arazi Yatırım Platformu (The Government Land Investment Platform) açıklanmıştır ve 2022 yılı Kasım ayında Ekonomik İyileşme Planı kapsamında açıklanan bir dizi girişimin çerçevesi içinde yer almıştır. Halihazırda 230.814,20 m2'lik bir alana yayılan 17 proje mevcuttur ve özel sektöre, Edamah, Maliye ve Milli Ekonomi Bakanlığı (Ministry of Finance and National Economy -MOFNE) veya Bayındırlık, Belediye İşleri ve Şehir Planlama

Bakanlığı (Ministry of Works, Municipalities Affairs and Urban Planning) ile ortak olma fırsatı sunmaktadır. Program çerçevesinde Bayındırlık, Belediye İşleri ve Şehir Planlama Bakanlığı 52.785,70 m²'lik yedi mülkte, Edamah 26.335 m²'lik yedi mülkte ve MOFNE toplam 151.693,50 m²'lik alana sahip üç mülkte ortak olacak yatırımcılar aramaktadır. İlgilenen yatırımcılar, çoğu belirli bir amacı olan ve genel açık artırmaya açık olan mülkleri görmek için aşağıdaki adresi ziyaret edebilir:

<https://investmentland.gov.bh/>

Bahreyn Gümrük İdaresi Ekim 2021'de yeni bir hibrit hava-deniz lojistik hizmeti uygulamasını hayata geçirmiştir. Bahreyn Küresel Deniz-Hava Lojistik Merkezi (Global Sea to Air Logistics Hub) Bölgedeki en verimli multimodal deniz- hava aktarma merkezini kurarak, Krallığın hem Avrupa ve Asya pazarları arasındaki stratejik konumundan hem de Bölgesel hedef pazarlara yakınlığından yararlanmaktadır. Merkez, Bahreyn Uluslararası Havalimanı'ndan Khalifa Bin Salman Limanı'na veya tersi yönde transit geçen mallar için iki saatin biraz altında bir uçtan uca teslim süresi elde etmek için modern gümrükleme prosedürlerine, optimize edilmiş lojistik usullerine ve tam dijitalleştirmeye dayanmaktadır. Bahreyn Gümrük hizmetlerinin zaten bölgenin en hızlısı olduğuna dikkat çekilmiştir. Yeni sistem lojistik mesafesini yüzde 50 ve Avrupa'dan Doğu Asya'ya maliyeti yüzde 40 azaltacak; Akdeniz'den geçen ana Rotterdam Limanı, Süveyş Kanalı, su kanalları ve Doğu Asya'ya ulaşan Hint Okyanusu'nu kullanan şirketlere Avrupa ile ticaret prosedürlerini kolaylaştıracaktır.

Mart 2022'de Türkiye ile Bahreyn arasında gerçekleştirilen Karma Ekonomik Komisyon görüşmeleri sırasında Bahreyn hükümeti Küresel Deniz-Hava Lojistik Merkezi (Global Sea to Air Logistic Hub) girişiminde Türkiye'ye ortak statüsü vermiştir. Bu çerçevede Türk firmaları "Güvenilir Nakliyeciler Pasaportu" (Trusted Shipper Passport) almak için başvurabilirler.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Bahreyn'de, başta imalat sanayi olmak üzere 378 faaliyet kolunda %100 yabancı sermayeli şirket kurulumuna imkan tanınmıştır. 176 faaliyet kolunda (genel ticaret dahil olmak üzere) yabancı payı hakimiyeti; ancak %1 dahi olsa Bahreynli ortak şartı aranmakta; özellikle inşaat sektörü ağırlıklı 21 faaliyet kolunda %51 yerel ortak şartı bulunmaktadır.

Karların ve sermayenin tamamının yurt dışına transferine izin verilmektedir. Tamkeen kuruluşu yeni kurulan işletmelere çalıştıracakları personel için istihdam desteği ve personellerini eğitmeleri için eğitim destekleri sağlamaktadır.

Yeni iş yasasıyla işverenlerin çalışanların pasaportlarını ellerinde bulundurma hakkı kaldırılmıştır. 2008 yılında LMRA (Labor Market Regulatory Authority) Yönetim Kurulu sponsorluk sistemini gevşetmiş ve çalışanların iş değiştirme serbestliğini büyük ölçüde sağlamıştır (üç ay önceden bildirme kaydıyla). Sadece, çalışanlar iş değiştirmeden önce işvereninden bir tür izin mektubu "No Objection Letter" almak zorundadır. Çalışanlar işverenleriyle sözleşmelerini feshedip ülkeyi terk edebilirler; ancak ülkeye yeniden girmek isterlerse yeni bir işverenden izin almak zorundadırlar.

Bahreyn’de şirket kurma işlemleri için kolaylaştırılmış olup Bahrain Investors’ Center’ (BIC)’da “one-stop-shop”, tek kapı sistemi kurulmuştur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından kurulan bu tek kapı ofisinde şirket kurulumu ile ilgili bütün kamu kurumlarının birer masaları bulunmaktadır. Kurulacak şirketin niteliğine göre işlemler 10 iş günü içerisinde tamamlanmaktadır. Sadece, turizm, eğlence, okul, kreş ve eğitim kurumları gibi faaliyetler için diğer devlet dairelerinden de çeşitli lisans ve onaylar gerekebilmekte ve süre değişiklik gösterebilmektedir.

İletişim Adresi:

ir@moic.gov.bh

Telefon: [\(+973\) 80008001](tel:+97380008001) / [\(+973\) 17562222](tel:+97317562222)

Uluslararası Aramalar: [\(+973\) 7777333](tel:+9737777333)

Fiziki Adres:

Kingdom of Bahrain Ministry of Industry and Commerce

Directorate of Registration

Rd 4626, Manama – Sea Front, Financial Harbour Gate, Manama-Second Floor

Vizeler

Oturma İzni

Bahreyn'de yaşamak isteyen yabancı yatırımcılar, çalışanları ve ailelerinin oturma izni almaları gerekmektedir. Oturma izinleri 2 yıllık süreler için düzenlenmekte ve başvuruları İçişleri Bakanlığı Vatandaşlık, Pasaport ve İkamet Genel Müdürlüğüne veya Bahreyn Yatırım Danışma Merkezine (BIC) yapılabilmektedir.

Başvuru için gerekli belgeler: 1) Başvuru formu, 2) Çalışanın ve ailesinin pasaport kopyaları, 3) Çalışanın sponsorluk mektubu, 4) Çalışanın sözleşmesi, 5) Sağlık Bakanlığından onaylı kuruluşlarca verilmiş sağlık raporu, 6) 22 BD (yaklaşık 59 dolar) başvuru ücreti.

Son dönemde çeşitli özellikleri taşıyan yabancılar için uzun süreli “altın oturma izni” imkânı getirilmiş olup, şartlarına aşağıdaki sayfadan ulaşılabilir:

https://services.bahrain.bh/wps/portal/!ut/p/a1/jZBNj4JADIZ_iveutPIh3b2NgHyIIWYli3MxQ4KAwcGMKPvzF7mZuKy9tXme9G2BQwpcintViLZqpKgfPZ8diDx3apARkj1d4Xa1DCnaeWZMTg_se8Amw_XXPRCblo3MwM_nSeybGON7vux33liRLTIwGAX9xfOxwYxmL3n4x_F_t3_IUv4Bj5gY1cMwFjMARjEQlv6iYbfrpnMjOpAK7yY65ypd9UPy7b9nL91FDDruv0TJRKVFLPSg1fKVVzbSF9JuFyTPl0JziZ9T1ibDL5BX9Rleo!/dI5/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Çalışma İzni

Bahreyn'de yabancı işçi çalıştırmak için işverenlerin her bir yabancı işçiye çalışma izni (work permit) ve oturma izni (residence permit) almaları gerekmektedir. Çalışma izinleri İş Gücü Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından verilmekte ve Bakanlığın sayısal kısıtlamalarına tabi olabilmektedir. On kişinin üzerinde yabancı işçi istihdam eden firmalara "Bahreynlileşme" (Bahreynli İşçi Çalıştırma Zorunluluğu-Bahrainization) uygulaması bulunmaktadır. Aşağıdaki sayfalardan Bahreynlileşme konusunda detaylı bilgiler edinilebilir:

https://lmra.bh/portal/files/cms/downloads/english_attachment/Bahrainisation_Table_English.pdf

Yabancı işçi çalışma izni başvuruları doğrudan Kuruma veya Bahreyn Yatırım Danışma Merkezine (Bahrain Investment Center-BIC) yapılabilmektedir.

Daha fazla bilgi edinmek için <https://lmra.bh/portal/en/page/show/106> sayfasının incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

Bahreyn'de tüm yabancı ve yerli personelin Sosyal Güvenlik Kurumuna (Social Insurance Organization -SIO) kaydolması gerekmektedir.

Bahreyn e-devlet hattı : 8000 8001 numaralı telefonun aranması halinde ülkede bürokrasinin her alanındaki çeşitli prosedürler hakkında sorulan sorulara İngilizce ve Arapça dillerinde detaylı bilgiler verilmektedir.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Bahreynde, münhasıran Bahreynlilerin faaliyetine izin verilen gayrimenkul kiralama, kargo taşımacılığı, muhasebecilik vs... alanlar bulunmaktadır. Şirket faaliyet alanına göre yabancı mülkiyetinde aranacak ortaklık payları ise değişiklik gösterebilmektedir. Ancak, müşavirlik, mimarlık gibi hizmet sektörü alanlarında %100 yabancı payı ile şirket kurulabilmektedir. Müteahhitlik sektöründe ise yabancı firmaların, işe başlama anında Bahreynli bir ortak ile azınlık hissesi ile şirket kurmaları gerekmektedir.

Yabancılar ülkede belirlenmiş bölgelerde mülk ve arazi satın alabilirler. (şu bölgelerin belirlenmiş alanları: Seef Area, North Sanabis, Ahmed Al Fateh District, Hooraa District, Bugazal District, North Manama District including Diplomatic Area ve şu bölgelerdeki mülk ve araziler: Amwaj Islands, Durrat Bahrain, Bandar Al Seef, Riffa Views, Bahrain Financial Harbour, Reef Island, Danat Hawar, Al Areen)

Bahreyn'de yaşamak isteyen yabancı yatırımcıların, çalışanlarının ve ailelerinin, istihdam edildikleri şirketleri aracılığı ile oturma izni almaları gerekmektedir. Bahreyn'de tüm yabancı ve yerli personelin Sosyal Güvenlik Kurumuna (Social Insurance Organization -SIO) kaydolması gerekmektedir.

İnşaat firmalarının ihalelere girebilmesi için Bahreyn İhale Kurumunun ve/veya Bayındırlık Bakanlığı'nın ön elemesinden (pre-qualification) geçmesi gerekmektedir.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Bahreyn'de gelir ve kurumlar vergisi olmadığından vergi tabanlı bir teşvik mevzuatı da bulunmamaktadır. Ülkeye yatırım yapacak küçük ve orta ölçekli yatırımcılara Türkiye'deki KOSGEB benzeri, Tamkeen kuruluşu çeşitli destek programları sağlamaktadır. Tamkeen 2006 yılında kurulduğundan bu yana çeşitli KOBİ destek programlarına 4,5 milyar dolar harcamıştır; 100 binden fazla kişiye destek sağlamıştır. 65.817 işletme çeşitli geliştirme ve büyüme desteği programlarından yararlanmış ve 80 binden fazla Bahreyn vatandaşı eğitim ve sertifika programlarına katılmıştır. 19 bin yeni teşebbüs (start-up) firmasının kuruluşuna katkı sağlamıştır. Tamkeen programları önceliğini Bahreyn'i bir bilgi ve iletişim teknolojilerinde Bölgenin merkezi ve lideri yapmaya vermektedir. 2019 yılında Bahreyn'in 5G'yi ilk hizmete geçiren ülkelerden olması, Amazon Web Hizmetleri veri merkezini MENA bölgesinde ilk açan ülke olması, Global Entrepreneurship Congress'e (Küresel Girişimcilik Kongresi) ev sahipliği yapması, çeşitli bölgesel girişimcilik ve teknoloji konferans ve yarışmaları

düzenlemesi bu alanda gerçekleştirilmiş önemli faaliyetlerdendir. Bunların yanı sıra, işletmelerde verimliliği ve etkinliği artırmak Tamkeen'in bir diğer önemli hedeflerinden olmuş; bu alanda firmalara eğitimler verilmiştir.

<https://www.tamkeen.bh/>

Yeni alınan kararlar Tamkeen artık Bahreyn'li firmalara doğrudan yatırım da yapacaktır. Kuruluş, yüksek potansiyel sahibi, yenilikçi start-up'lara %20 oranına kadar melek yatırımcı olabilecektir. Tamkeen, teknoloji yeni girişimlerine (start-up), fintech firmalarına ve akıllı şehirlere yatırım yapmak üzere bölgede kurulan 100 milyon dolar varlığı olan Al Waha fonların fonuna da katkı yapmaktadır.

Ülkede büyük ölçekli yatırım yapmak isteyen firmalarımıza Ekonomik Kalkınma Kurulu (Ekonomik Development Board) (<http://bahrainedb.com/>) ve Mumtalakat (ülkenin varlık fonu yönetimi) ile temasa geçmeleri önerilir (<http://www.mumtalakat.bh/>). Ekonomik Kalkınma Kurulu Velihaht Prens Salman bin Hamad Al Khalifa başkanlığında ülkenin kalkınma stratejilerini oluşturmada ve ülkeye yabancı sermaye çekmeye çalışmaktadır. Yatırımcılar için çeşitli destek programları mevcuttur. Mumtalakat Holding, 2006 yılında ülkenin stratejik petrol dışı varlıklarını ve doğal gaz varlıklarını ticari bir anlayışla büyütmek amacıyla kurulmuştur. Bahreyn Mumtalakat Holding varlıklarının değeri 2020 yılı itibarıyla 18,8 milyar dolara ulaşmıştır. Mumtalakat Holding CEO'suyla yapılan görüşmede, Türk firmaları ile gerek Bahreyn'de gerekse Türkiye'de yatırım yapmaktan memnuniyet duyacaklarını, ancak karşılıklarında fizibilite çalışmaları yapılmış somut projeler görmek istediklerini belirtmişlerdir.

Bahreyn, ülkedeki büyük ölçekli yatırım projelerine ilişkin olarak yabancı ve yerel işletmelere teşvik ve kolaylaştırılmış hizmetler sağlayan "Altın Lisans" uygulamasını başlatmıştır. Bahreyn'de 500'den fazla iş imkanı yaratacak büyük yatırım ve stratejik projeleri olan veya yatırım değeri 50 milyon doları aşan şirketler lisans almaya hak kazanacaktır. Söz konusu lisans ile şirketler, yatırım, altyapı hizmetleri ve kamu hizmetleri için öncelikli arazi tahsisi de dahil olmak üzere çok çeşitli ayrıcalık ve avantajlardan yararlanacaklardır. Ayrıca, işletme lisansı ve inşaat ruhsatı onayının yanı sıra firmaların, Bahreyn Çalışma Fonu, Tamkeen (KOSGEB benzeri kuruluş) ve Bahreyn Kalkınma Bankası'nın desteği de dahil olmak üzere devlet hizmetlerine erişimi kolaylaştırılacaktır. Lisans kapsamındaki diğer avantajlar arasında, çeşitli devlet daireleri ile entegre işbirliği, gerektiğinde ve uygulanabilir olduğunda mevcut yasa veya yönetmeliklerin potansiyel olarak gözden geçirilmesi yer almaktadır.

Bahreyn'de resmi ihaleler Bahreyn İhale Kurumu tarafından ilan edilir. Türk firmalarının ülkede açılan ihaleleri Kurumun resmi ihale sayfalarından takip etmesi tavsiye edilmektedir:

www.tenderboard.gov.bh

<https://etendering.tenderboard.gov.bh>

https://twitter.com/#!/Bahrain_Works

Türk firmalarımıza ilgilendikleri proje alanını belirterek bilgi istemeleri halinde, o alandaki kamuya ve özel sektöre ait projelere ilişkin detaylı bilgiler Ticaret Müşavirliğimizce sağlanmaktadır.

C. BAHREYN'DEKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

2022 yılı itibarıyla Bahreyn'in ülkemizdeki stok yatırım tutarı 1,2 milyar dolar seviyesinde iken Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin 2022 yılı sonu itibarıyla Bahreyn'deki yatırımları 90 milyon dolar düzeyindedir.

2. Tablo 2: Bahreyn'in Ülkemizdeki Yatırımları (Stok)

Ödeme Yılı	Bahreyn'in Türkiye'deki UDY (milyon \$)
2002	13
2003	185
2004	112
2005	228
2006	294
2007	1.073
2008	323
2009	507
2010	581
2011	556
2012	740
2013	824
2014	1.110
2015	960
2016	996
2017	1.287
2018	500
2019	442
2020	1.085
2021	1.080
2022	1.229

3. Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bahreyn Sermayeli Firmalar

Sektör/ Şirket Sayısı	Toplam
Toptan ve Perakende Ticaret	24
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	16
İnşaat	10
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	10
İmalat Sanayii	7
Oteller ve Lokantalar	7
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	6
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	1

Tarım, Avcılık ve Ormanlık	1
Toplam	82

Kaynak: [Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Gen. Müd. | T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı](#)

<https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/14a09761d390/diger/b81094>

Ülkemizde 82 adet Bahreyn sermayeli şirket faal olup 24'ü toptan ve perakende ticaret, 16'sı gayrimenkul faaliyetleri, 10'u inşaat, 10'u ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri, 7'si imalat, 7'si otel ve lokanta, 6'sı mali aracı kuruluş faaliyetleri, 1'i sağlık ve sosyal hizmetler ve 1 adedi tarım sektörüyle işteğilmektedir.

Ülkemizdeki en büyük yatırımlar finans sektöründe Albaraka Türk, enerji üretiminde ACWA Sanayi ve Ticaret A.Ş., sigortacılık faaliyetlerinde NEOVA Sigorta ve MEDGULF, sanayi üretiminde (kablo ve iletken) Midal Kablo, perakende ticaret sektöründe SHAYA mağazacılık ve gayrimenkul faaliyetlerinde Yeşilzirve Gayrimenul A.Ş. olarak ön plana çıkmaktadır.

Bahreyn'de Türk müteahhitleri tarafından bugüne kadar toplam 1,1 milyar dolar bedelli 7 proje üstlenilmiştir. Bu bedelin büyük bir kısmı (%71'i) 2016 yılında üstlenilmiş bulunmaktadır.

BAHREYN'DE ÜSTLENİLEN MÜTEAHHİTLİK PROJELERİ				
YILLAR	PROJE SAYISI	PROJE BEDELİ (USD)	KÜMÜLATİF PROJE BEDELİ (USD)	ORTALAMA PROJE BEDELİ
2000 ve Öncesi	1	50.246.267	50.246.267	
2001	0	0	50.246.267	0
2002	0	0	50.246.267	0
2003	1	1.002.200	51.248.467	1.002.200
2004	0	0	51.248.467	0
2005	0	0	51.248.467	0
2006	0	0	51.248.467	0
2007	1	140.000.000	191.248.467	140.000.000
2008	1	140.000.000	331.248.467	140.000.000
2009	0	0	331.248.467	0
2010	0	0	331.248.467	0
2011	0	0	331.248.467	0
2012	0	0	331.248.467	0
2013	1	3.750.000	334.998.467	3.750.000
2014	0	0	334.998.467	0
2015	0	0	334.998.467	0
2016	2	789.234.166	1.124.232.633	394.617.083
2017	0	0	1.124.232.633	0
2018	0	0	1.124.232.633	0
2019	0	0	1.124.232.633	0
2020	0	0	1.124.232.633	0

BAHREYN'DE ÜSTLENİLEN MÜTEAHHİTLİK PROJELERİ				
YILLAR	PROJE SAYISI	PROJE BEDELİ (USD)	KÜMÜLATİF PROJE BEDELİ (USD)	ORTALAMA PROJE BEDELİ
2021	0	0	1.124.232.633	0
TOPLAM	7	1.124.232.633	1.124.232.633	0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

2016 yılında üstlenilen projelerden biri, TAV firmasının BAE firması ARABTEC ile konsorsiyum olarak üstlendiği "Bahreyn Uluslararası Havalimanı Modernizasyon İnşaat İşleri" projesi oluşturmaktadır. 1,1 milyar dolarlık yeni yolcu terminali 28 Ocak 2021 tarihinde tamamlanmış ve hizmete girmiştir. Modernizasyonla havalimanı yıllık 14 milyon yolcu ve 130,000 uçuş kapasitesine ulaşmıştır. Havaalanında sunulan hizmetler yeme-içme alanlarından, VIP salonlarına, gümrüksüz satış mağazalarından Bahreyn Uzman Hastanesi (Bahrain Specialist Hospital) kliniğine, mini spor salonu ve SPA'ya ve Bahreyn Havaalanı Oteline kadar artırılmış ve çeşitlendirilmiştir. Havaalanında yer alan Bahreyn'li sanatçıların heykelleri, sanat galerileri ve arkeoloji galerisi ile Bahreyn'in kültürü ve tarihi yansıtılmıştır. Korona salgını sonrasında yeni havaalanının Bahreyn turizm ve ulaştırma sektörlerine çok olumlu katkılarının olması beklenmektedir. Ayrıca havaalanının kargo kapasitesinin de 2030 yılında 2 milyon tona çıkması hedeflenmektedir.

Projelerden diğeri, Gama Güç Sistemleri firmasının General Electric ile kurmuş oldukları Ortak Girişim ile üstlenilen 1.800 megawatt gücündeki ALBA PS5 Kombine Çevrim Santrali Projesidir. Söz konusu projenin işvereni Aluminium Bahrain B.S.C. (ALBA) olup, anılan proje ile Bahreyn'de kurulmakta olan alüminyum üretim tesisine sadece enerji sağlanmakla kalınmamaktadır; aynı zamanda tesisdeki elektrik üretim üniteleri, verimliliği yüksek yeni teknoloji ürünü gaz türbinleri ile değiştirilmiştir. 2020 yılı başı itibarıyla tamamlanan Kombine Çevrim Santrali, Orta Doğu'daki verimliliği en yüksek ve en son teknoloji ürünü H sınıfı gaz türbinine sahip ilk elektrik santrali konumundadır.

Söz konusu iki projenin yanı sıra, 2007 ve 2008 yıllarında üstlenilmiş bulunan 280 milyon dolar tutarındaki konut projeleri ve 1999 yılında üstlenilmiş 50 milyon dolar tutarındaki deniz suyu arıtma tesisi öne çıkan diğer projelerdir.

1972 yılından bu yana Türk firmalarının Bahreyn'de en çok müteahhitlik işi üstlenmiş olduğu ilk 10 faaliyet alanı büyüklük sırasıyla havalimanı, enerji santrali, konut, içme suyu/arıtma tesisleri ve kanalizasyon sistemidir.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

Türk yatırımcılarından gerek devlet kurumları gerekse iş yapma usulleri ve iş çevreleri hakkında şikâyet gelmemektedir. Türkiye-Bahreyn ikili ticaretinde de herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Gümrüklerde vatandaşlarımıza/ürünlerimize ayrımcı bir muamele yapılmamaktadır.

D. BAHREYN'DEKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI

Bahreyn küçük bir ülke olmakla beraber Körfez Bölgesinin en büyük ekonomisi Suudi Arabistan'a yakınlığı, serbest iş ortamı, düşük operasyon maliyetleri, görece düşük kiralari, KİK, GAFTA,

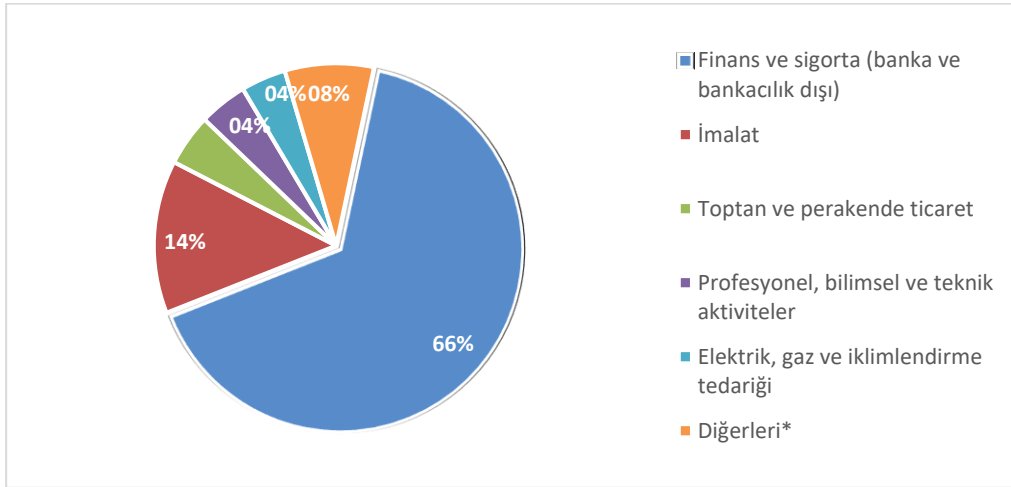
ABD ve Singapur'a sıfır gümrük vergisiyle ihracat yapma imkânları sebepleriyle yatırımcılara cazip gelen özelliklere sahiptir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yayınlanan 2023 Dünya Yatırım Raporu'na göre 2022 yılında Bahreyn'in kümülatif doğrudan yatırım hacmi %6 artarak 35,4 milyar dolara ulaşmış olup GSYİH'sının % 86'sına tekabül etmektedir. %86'lık oran GCC ülkeleri arasında en yüksek oran olmakla birlikte % 47'lik küresel ortalamanın da hayli üstündedir. KİK ülkeleri içinde doğrudan yatırımların milli hasılaya oranı 2023 tahminleri %10-%39 aralığında seyrederken Bahreyn için söz konusu oran %80 gibi oldukça yüksek bir seviyededir.

Kümülatif doğrudan yatırım stok girişleri 2023 yılında önceki yıla kıyasla %18,9 artarak 16,2 milyar BD (yaklaşık 43 milyar \$ seviyesine ulaşmıştır). 2023 yılı doğrudan yatırım hacmi yaklaşık 7 milyar \$ olarak kaydedilmiştir. Kümülatif yatırım kompozisyonuna bakıldığında finans ve sigorta hizmetleri %66'lık payla ilk sırada yer alırken takiben imalat sektörünün (%13,6) ağırlığı göze çarpmaktadır. Öte yandan, finans ve sigorta hizmetlerinde yıllık bazda %33,4'lük bir yatırım artışı kaydedilirken; imalat sektöründe %2,8'lik bir düşüş kaydedilmiştir.

Bahreyn'e en fazla doğrudan yatırım yapan ilk üç ülke sırasıyla; Kuveyt (%37) (5,9 milyar BD); Suudi Arabistan (%23) (3,7 milyar BD) Birleşik Arap Emirlikleri (%11) (1,7 milyar BD)'dir.

2023 Yılı İtibarıyla En Fazla Yatırım Alan Sektörler

Kaynak: Kingdom of Bahrain Ministry of Finance and National Economy (MOFNE)
https://www.mofne.gov.bh/media/td2n1wia/beq_v6_en.pdf

* Gayrimenkul, madencilik, eğitim, inşaat, eğlence.

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

Bahreyn'e yatırım yapmak isteyen Türk firmaları için faydalı olabilecek birimlerin irtibat bilgileri aşağıda sunulmaktadır.

Birim

İnternet Sayfası

Tamkeen	https://www.tamkeen.bh/
Mumtalakat	http://www.mumtalakat.bh/
Bahrain Tender Board (İhale Kurumu)	www.tenderboard.gov.bh
Ministry of Works (Bayındırlık Bakanlığı)	www.works.gov.bh
Elektrik ve Su Bakanlığı	http://www.ewa.bh/en/
Pasaport ve Vatandaşlık İşl.Gen. Müd.	https://www.npra.gov.bh/en/
Ekonomik Kalkınma Kurulu	www.bahrainedb.com
Sosyal Güvenlik Kurumu (SIO)	https://www.sio.gov.bh/?In=E

2. Ulaşılabilir Hukuki & Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Bahreyn'de bölgedeki diğer ülkelerle kıyaslandığında iyi işleyen bir hukuk sistemi mevcuttur. E-devlet imkanları gelişmiş durumdadır. Bahreyn e-devlet hattı : 8000 8001 numaralı telefonun aranması halinde ülkedeki çeşitli prosedürler hakkında sorulan sorulara İngilizce ve Arapça dillerinde detaylı bilgiler verilmektedir.

Firmalarımızın öncelikle Ticaret Müşavirliğimizden bilgi almaları tavsiye olunur.

Şirket kurma ve diğer yatırım işlemlerini takip etmek üzere bir hukuk bürosu ile anlaşmayı düşünen firmalarımıza ülkedeki avukatlık ofislerinin listesi de Müşavirliğimizce temin edilmektedir.